

PODSTAWY WYCHOWAWCZE ZHP

Związek Harcerstwa Polskiego jest ogólnopolskim, patriotycznym stowarzyszeniem, należącym do światowego ruchu skautowego. ZHP jest organizacją otwartą i apolityczną. ZHP wychowuje młodych ludzi na prawych, aktywnych i odpowiedzialnych obywateli w duchu wartości zawartych w Prawie Harcerskim.

MISJA

Naszą misją jest wychowywanie młodego człowieka, czyli wspieranie go we wszechstronnym rozwoju i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań.

Związek Harcerstwa Polskiego jest ogólnopolskim, patriotycznym stowarzyszeniem, swoim zasięgiem obejmujemy całą Polskę i to ona jest obszarem działania ZHP – dobre jakościowo harcerstwo powinno więc być dostępne dla każdego polskiego dziecka i młodego człowieka. Jako stowarzyszenie mamy określone zadania statutowe, pracujemy w konkretnych uwarunkowaniach prawnych, razem z innymi organizacjami tworzymy III sektor. Opieramy się na pracy wolontariuszy. Jako stowarzyszenie patriotyczne pamiętamy o naszej historii, pielęgnujemy polskie tradycje. Dbamy o narodowy dorobek i szanujemy go. Umożliwiamy młodym ludziom aktywne poszukiwanie własnych dróg do patriotyzmu.

Związek Harcerstwa Polskiego należy do światowego ruchu skautowego. Horyzontem naszego działania pozostaje nie tylko Polska, lecz również światowy skauting. Jako członek rodziny skautowej jesteśmy spadkobiercami jego dorobku i tradycji, ale także współtworzymy dzisiejszy światowy skauting i realizujemy jego cele. Uczymy się od siebie nawzajem, wspieramy w rozwoju, kształtujemy postawy wspólnej odpowiedzialności za cały ruch skautowy. Odpowiedzialności rozumianej także jako wywiązywania się z obowiązków członkowskich, w tym z płacenia składek.

Ruch skautowy jest pełen życia. Ma w sobie pierwiastek stały, niezmienny – związany z ideałami i wartościami zaczerpniętymi od naszego twórcy gen. Roberta Baden-Powella, jednakże siłą naszego ruchu jest gotowość na zmianę, otwarcie na stały rozwój. To on pozwolił przetrwać mu już prawie 100 lat. Przynależność do ogromnej światowej wspólnoty umożliwi nam kształtowanie postawy otwartości i braterstwa.

Związek Harcerstwa Polskiego jest organizacją otwartą dla wszystkich, którzy chcą podjąć trud związany z kształtowaniem charakteru, ale i przeżyć przygodę, jaką jest harcerstwo. Harcerstwo każdemu daje szansę, nikogo nie skreśla na początku drogi. Rasa, wyznanie czy płeć, pochodzenie społeczne, stan zdrowia, możliwości ruchowe czy intelektualne nie stanowią bariery w powiedzeniu „tak” harcerskiej przygodzie. ZHP jest dla każdego, ale nie jest dla wszystkich – każdy może spróbować, jednak być może nie wszyscy w tej próbie wytrwają.

Związek Harcerstwa Polskiego jest organizacją apolityczną, niezależną od partii i ruchów politycznych. ZHP to stowarzyszenie, które funkcjonuje w określonej rzeczywistości politycznej, jednak nie angażuje się w nią jako strona. Interes dzieci i młodzieży, w perspektywie umożliwiania im rozwoju oraz kształtowania określonych postaw i wpajania wartości, jest naszym jedynym celem.

Związek Harcerstwa Polskiego wychowuje – nie jest przedsiębiorstwem. Nie jest spółką, firmą, turystyczną, handlową. Nie jest też szkołą, która tylko uczy. Nasza organizacja ma na celu wychowanie

i to jemu poświęcamy naszą uwagę, nasze siły i środki. Cała działalność ZHP jest podporządkowana temu celowi nadrzędnemu – jakim jest wychowanie i cała organizacja wspiera jego realizację

Związek Harcerstwa Polskiego wychowuje młodych ludzi – to zuchy, harcerki i harcerze, harcerki i harcerze starsi, wędrowniczki i wędrownicy są podmiotem naszej największej troski. ZHP jest otwarty dla wszystkich, którzy chcą przestrzegać celów, zasad i metod, żyć w zgodzie z jego wartościami, ale to dzieci i młodzież stają się podstawowymi i docelowymi odbiorcami naszych wszelkich działań. To za rozwój młodych ludzi czujemy się najbardziej odpowiedzialni. Zmieniając, kształtując, wychowując młodych ludzi, przekazujemy im harcerskie wartości, to oni stają się kolejnym skautowym pokoleniem. To z nimi i przez nich zostawiamy świat lepszym, niż go zastaliśmy

Związek Harcerstwa Polskiego wychowuje prawych, aktywnych i odpowiedzialnych obywateli – aktywnych, czyli takich, którzy kreują swoje życie, wykazują się aktywnością w podejmowaniu odpowiedzialności za siebie i innych, nie boją się wyzwań i trudnych decyzji, od których w obecnej rzeczywistości często się ucieka. Harcerze jako obywatele społeczności i członkowie różnorodnych grup (formalnych i nieformalnych) współtworzą rzeczywistość, starają się zmieniać na lepsze siebie oraz świat, a nie jedynie przyjmować owe zmiany. Niezgoda na brak zasad etycznych i wartości objawia się własnym, osobistym przykładem oraz stałą chęcią kształtowania charakteru, zbliżania się do ideału; obywatelska postawa jest wyrazem współczesnego patriotyzmu

Związek Harcerstwa Polskiego działa w duchu wartości zawartych w Prawie Harcerskim. To one są kompasem postępowania zarówno pojedynczych członków ZHP, jak i całej organizacji. Powinny kształtować w nas tak wyraźne i trwale postawy, że to po nich każdy rozpozna w nas harcerza. To Prawo Harcerskie (Prawo Zucha, Zobowiązanie Instruktorskie), a nie atrakcje programowe determinują nasze działanie. Praca z Prawem kształtuje człowieka, który całym życiem służy **Bogu, Polsce, innym ludziom**. To podjęta **służba i braterstwo** wobec innych, zastąpienie własnego „ja” służbą¹, a nie tylko wiedza, umiejętności, staż harcerski potwierdzają, że został osiągnięty w pełni nasz wychowawczy cel.

Naszą misją jest wychowywanie młodego człowieka, czyli wspieranie go

Aby w owym wspieraniu być skutecznym, stale rozwijamy się i uczymy, skutecznie wspierać może jedynie organizacja do tego rzetelnie przygotowana, taka, która stale pokonuje własne niedoskonałości i ograniczenia. Organizacja wyrazista, z kompetentną i ideową kadrami. Kadrami, która chce i może stać się dla młodego człowieka autorytetem, przewodnikiem, przyjacielem. Wspieramy drugiego człowieka, czyli pomagamy mu, wskazujemy, umożliwiamy – jednakże wybór drogi i stylu życia należą do tego, kogo prowadzimy harcerską ścieżką. W ten sposób uczymy samodzielności i zachęcamy młodego człowieka do brania odpowiedzialności za własne decyzje, działania, własny rozwój. Naszymi działaniami nie konkurujemy z rodzicami i rodziną. Rodziców traktujemy jako pierwszych, najważniejszych wychowawców, dlatego naszą pracę wychowawczą prowadzimy w stałej współpracy z nimi.

ZHP istnieje nie po to, by doskonalić strukturę, przepływ informacji oraz proponować coraz ciekawsze i atrakcyjniejsze rozwiązania metodyczne dla nich samych. Wszystko to ma sens tylko wtedy, gdy służy wspieraniu młodego człowieka. Przy wątpliwościach, czym ZHP rzeczywiście powinno się zajmować, należy postawić sobie pytanie, na ile owe działania służą wspieraniu młodego człowieka w rozwoju.

we wszechstronnym rozwoju

Tak budujemy organizację, układamy pracę, tworzymy program czy dzielimy zadania, aby umożliwić wszechstronny - **duchowy, emocjonalny, intelektualny, społeczny i fizyczny** - rozwój. Patrzymy na człowieka jako na pewną całość – i wspieramy go w rozwoju każdego z owych aspektów. Dopiero takie

---

¹ Robert Baden Powell, *Wskazówki dla skautmistrzów*

holistyczne podejście do kwestii wychowania umożliwia kształtowanie postaw, naukę oraz doskonalenie umiejętności. Nie to wyróżnia nas spośród innych organizacji pozarządowych, że zajmujemy się rozwojem duchowym, emocjonalnym, intelektualnym, społecznym czy fizycznym. Wyróżnia nas i jest dla nas cenne to, że te wszystkie sfery rozwoju są dla nas obiektem troski jednocześnie, stale i równoważnie.

i kształtowaniu charakteru przez stawianie wyzwań.

Kształtowanie charakteru wymaga aktywnej postawy wobec siebie samego i otaczającej rzeczywistości. Jesteśmy elementami większej całości – funkcjonujemy wśród innych ludzi, w określonych warunkach, spotykamy się z różnorodnymi postawami wobec życia. Chcemy przygotować młodego człowieka do samodzielnego stawiania sobie coraz wyższej poprzeczki. Do wymagania od siebie i niezgody na bylejakość. Ważne dla nas są umiejętności, wiedza, przeżycia. Ale mają one być narzędziem do kształtowania charakteru, a nie to kształtowanie zastąpić.

WYCHOWANIE DO WARTOŚCI

Wychowanie w ZHP opiera się na **wartościach**, których odzwierciedleniem jest Prawo i Obietnica Zucha, Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie, Zobowiązanie Instruktorskie.

Obietnica Zucha:

Obiecuję być dobrym zuchem, zawsze przestrzegać Prawa Zucha.

Prawo Zucha:

1. Zuch kocha Boga i Polskę.
2. Zuch jest dzielny.
3. Zuch mówi prawdę.
4. Zuch pamięta o swoich obowiązkach.
5. Wszystkim jest z zuchem dobrze.
6. Zuch stara się być coraz lepszy.

Przyrzeczenie Harcerskie:

Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłuszną/posłusznym Prawu Harcerskiemu.

Prawo Harcerskie:

1. Harcerz sumiennie spełnia swoje obowiązki wynikające z Przyrzeczenia Harcerskiego.
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.
5. Harcerz postępuje po rycersku.
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.
8. Harcerz jest zawsze pogodny.
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny.
10. Harcerz jest czysty w myśli, w mowie i uczynkach; nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych.

Zobowiązanie Instruktorskie

Przyjmuję obowiązki instruktorki/instruktora Związku Harcerstwa Polskiego. Jestem świadoma/świadomy odpowiedzialności harcerskiego wychowawcy i opiekuna. Będę dbać o dobre imię

harcerstwa, przestrzegać Statutu ZHP, pracować nad sobą, pogłębiać swoją wiedzę i umiejętności. Wychowam swego następcę. Powierzonej przez Związek Harcerstwa Polskiego służby nie opuszczę samowolnie.

Zapisy Prawa Harcerskiego są tradycyjne, aktualne, ważne i słuszne. Ich przestrzeganie jest obowiązkiem każdego członka naszego stowarzyszenia. Wierność Prawu szczególnie ważna jest/powinna być dla każdego instruktora ZHP, bowiem wychowujemy przez **osobisty przykład**. Nasze czyny muszą być zgodne z naszymi słowami i deklaracjami. Nie ma miejsca w ZHP na relatywizm moralny i nieprzywiązywanie wagi do danego słowa. Instruktor nie tylko jest zobowiązany do życia w zgodzie z Prawem Harcerskim, ale także do nieprzyzwalania na zachowania innych członków ZHP będące w sprzeczności z naszymi wartościami i ideami.

Pełniejszemu zrozumieniu, o jakich postawach mówi Prawo Harcerskie i na jakie wartości zwraca uwagę, służy **komentarz do Prawa Harcerskiego**. Do czasu przygotowania i zatwierdzenia nowego komentarza do Prawa Harcerskiego obowiązującym jest komentarz hm. Stefana Mirowskiego (w załączeniu).

ZHP realizuje cele przez harcerski system wychowawczy rozumiany jako jedność zasad harcerskiego wychowania, metody i programu, w którym istotną rolę odgrywa osobisty przykład instruktora.

Zasady harcerskiego wychowania

Skuteczne kształtowanie młodego człowieka w duchu Prawa Harcerskiego przynosi efekty w postaci **trwałych postaw**. Człowiek ukształtowany w zgodzie z wartościami przyjętymi w naszym harcerskim ruchu wyróżnia się **braterskim stosunkiem** do innych, przyjacielską i serdeczną postawą wobec wszystkich ludzi, gotowością i umiejętnością **bezinteresownej służby** innym ludziom, Bogu i Polsce oraz ciągłą **pracą nad sobą**, nieustannym kształtowaniem i doskonaleniem własnej osobowości. Jest gotowy wymagać od siebie, nawet, jeżeli inni od niego nie wymagają². Harcerska służba rozumiana jest jako:

- **służba Bogu** – wynikająca z wiary bądź osobistego stosunku do duchowych wartości życia – takich jak: miłość, prawda, dobro, sprawiedliwość, wolność, piękno, przyjaźń, braterstwo, nadzieja,
- **służba Polsce** – wynikająca z poczucia przynależności do wspólnoty narodowej i kulturowej, miłości Ojczyzny, godności narodowej, szacunku dla państwa i jego historii,
- **służba sobie i innym** – wynikająca z osobistej odpowiedzialności za indywidualny rozwój i z osobistego stosunku do społeczeństwa, poczucia odpowiedzialności za rodzinę, lokalną społeczność, kraj i cały świat, a także z szacunku dla innych i do świata przyrody.

Idee braterstwa, służby i pracy nad sobą przyświecają harcerskim działaniom na co dzień.

Jaki ma być człowiek, którego kształtuje dzisiejsze harcerstwo?

- Powinien być **patriotą** – znać swoje korzenie i historię swojego kraju. Szanuje je i umiejętnie z nich czerpie. Ma świadomość tego, co jest jego ojczyzną, bo żeby kogoś kochać – trzeba go znać. Wie, z jakich polskich osiągnięć, wydarzeń, rodaków może być dumny. Patrzy w przyszłość z odwagą. Nie zapomina o tym, co było, ale nie żyje przeszłością. Na co dzień swój patriotyzm realizuje przede wszystkim przez odpowiedzialną postawę obywatela.
- Powinien być **świadomym obywatelem**, czyli aktywnym uczestnikiem społeczności, do której należy. Umieć pracować w zespole, podejmować wyzwania, inicjować działania, realizować cele, wykazywać się chęcią działania. Znać swoje prawa i obowiązki wobec kraju i świadomie z nich korzystać, szanując demokrację, w tym demokratycznie wybrane władze.

---

² Jan Paweł II

- Powinien być człowiekiem **odpowiedzialnym** – za siebie, za rzetelne wykonywanie obowiązków, za własne decyzje, które podejmuje w sposób świadomy. Bierze odpowiedzialność za każde dane słowo. W sposób odpowiedzialny podchodzi do życia i współtworzy wspólnoty.
- Powinien być **aktywnym członkiem wspólnot** – lokalnej, rodzinnej, uczelnianej, szkolnej, zawodowej itd. Umiejętnie godzić i równoważyć obowiązki wynikające z pełnienia różnych ról społecznych. Nie zaniedbuje żadnej dziedziny życia. Ustala właściwe priorytety, jest świadomy swoich możliwości i przekłada je na pełnienie różnych ról. Wciela w czyn ideę służby.
- Powinien być **prawy-uczciwy i żyć w zgodzie z zasadami** (wynikającymi z wartości uniwersalnych, społecznych, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego, wyznawanej religii), czyli jest człowiekiem o ukształtowanym, uporządkowanym i stabilnym systemie wartości. Umie odróżniać dobro od zła. Ma mocny charakter, konsekwentnie postępuje zgodnie z przyjętymi zasadami, potrafi poradzić sobie w trudnych sytuacjach życiowych, nie przekraczając przy tym norm moralnych. Poszukuje autorytetów i sam staje się autorytetem, cechuje się wysoką kulturą osobistą, dba o jakość życia.
- Powinien być człowiekiem **otwartym i radosnym**, pozytywnie podchodzącym do siebie, do drugiego człowieka, do świata. Nie wznosi barier, tylko buduje mosty. Ma zaufanie do ludzi. Umie słuchać, jest wrażliwy na piękno i na drugiego człowieka, umie i chce się uczyć się od innych. Jest otwarty na różne problemy, zagadnienia. Wprowadza w czyn ideę braterstwa. Jest obywatelem świata – ma horyzonty szersze niż granice kraju czy kultur, szanuje innych ludzi i ich odmienność.
- Powinien być człowiekiem **uczącym się**, czyli **gotowym na zmiany** – stale poszukiwać rozwiązań i zadań, uczyć się (nie tylko na błędach), być ciekawym świata, poszukiwać i selekcjonować informacje, odnajdywać siebie w procesie zmian oraz chętnie zdobywać wiedzę i wykształcenie oraz doświadczenia. Pracuje nad sobą całe życie - planuje swój rozwój, stara się być wszechstronny, mieć pasję, odważnie podejmować wyzwania i konsekwentnie realizować cele. Chce wiedzieć więcej niż wie i umieć więcej niż umie.
- Powinien być **dzielny i zaradny**, potrafić radzić sobie w każdej sytuacji, być kreatywnym, umieć znaleźć pomoc w sytuacjach trudnych, dobrze gospodarować czasem, pieniędzmi, sprzętem. Jest przedsiębiorczy, chce pozostawić świat lepszym niż go zastał.
- Powinien **dbać o zdrowie ciała i ducha**, czyli być odpowiedzialnym za swoje zdrowie, znaleźć dla siebie zdrowe drogi życia i aktywne formy spędzania wolnego czasu. Nie ulega żadnym nałogom, ma silną wolę.

METODA HARCERSKA

W kształtowaniu charakteru młodych ludzi oraz wspieraniu ich we wszechstronnym rozwoju dużą rolę odgrywa umiejętne stosowanie przez instruktora metody harcerskiej.³ Głównymi elementami tej metody są:

PRAWO I PRYZRZECZENIE

Prawo i Przyrzeczenie to tradycyjny, prawie stuletni zapis naszego kodeksu postępowania. To dzięki nim każdy, kto zetknie się z harcerstwem, nawet na krótko, ma okazję do pracy nad własnym charakterem, nad własną osobowością. Praca z Prawem to nieustanne obserwowanie siebie samego i praca nad sobą, która w konsekwencji prowadzi do świadomego przyjęcia określonego stylu życia. Prawo i Przyrzeczenie są wskazówką dla każdego w odpowiedzi na pytania: Jak postępować? Jak żyć?

UCZENIE PRZEZ DZIAŁANIE

Doświadczając, próbując, przeżywając, aktywnie uczestnicząc – młody człowiek przygotowuje się do dorosłości. Istotne jest stwarzanie takich sytuacji w działalności gromady/drużyny, aby każdy miał

³ więcej – *Wskazówki dla drużynowego „Jak pracować metodą harcerską?”*

możliwość działania indywidualnie, a także w grupie. Działanie to powinno mieć bezpośredni związek z życiem społeczeństwa i w społeczeństwie.

Zuchy, harcerze, harcerze starsi i wędrownicy działają – podczas zdobywania gwiazdek, stopni, sprawności, realizacji zadań, ćwiczeniu technik harcerskich, podczas zbiórki, obozu czy kolonii, rajdu, ale także w codziennym życiu – podczas wypełniania swoich obowiązków wobec domu rodzinnego czy szkoły. Daje im to szansę na przeżycie przygody.

W każdej grupie wiekowej działanie odbywa się w inny sposób: zuch – przez zabawę w coś lub kogoś, harcerz – przez grę, harcerz starszy – przez poszukiwanie, wędrownik – służbę i wyczyn.

STALE DOSKONALONY I STYMULUJĄCY PROGRAM

Program powinien być wszechstronny tak, jak wszechstronny powinien być rozwój. Tak, aby każdy mógł w nim znaleźć coś dla siebie. Celem jest rozbudzanie zainteresowań, zaciekawienie, zachęcenie do zdobywania nowej wiedzy i umiejętności, poszukiwania dróg indywidualnego rozwoju. To wszystko musi się złożyć na program: zastępu, drużyny, hufca, chorągwi, ZHP. Dzięki dobremu zaplanowaniu i podjęciu działań indywidualnych i zbiorowych (zbiórka, obóz harcerski, kolonia zuchowa, rajd, festiwal...) program będzie stymulował rozwój każdej jednostki, a tym samym całej naszej organizacji. Ważne jest wykorzystywanie w harcerskiej pracy instrumentów metodycznych (stopnie, gwiazdki, sprawności, znaki służb...), formy pracy, propozycje i inspiracje zucha, harcerza, harcerza starszego, wędrownika i instruktora, ale także pomysłów różnych zespołów i grup oraz pobudzanie do samodoskonalenia się i aktywnego udziału w życiu harcerskim. Program musi być pożyteczny i potrzebny każdemu, kto w nim uczestniczy, trzeba go wciąż aktualizować i tworzyć w perspektywie otaczającej nas rzeczywistości. Realizacja programu powinna być silnym, gorącym, intensywnym, pełnym napięcia, ale zawsze pozytywnym przeżyciem, na które czeka się z przyspieszonym biciem serca i które zawsze wzbudza chęć dalszego działania.

SYSTEM MAŁYCH GRUP

Zastęp to grupa przyjaciół, która pozwala na znalezienie swojego miejsca i sprawdzenie się w samodzielnym działaniu. Praca w małych grupach przynosi wymierne efekty wychowawcze, ponieważ łatwiej jest dotrzeć do każdego, dostrzec jego wartość, pomóc mu pokonać słabości, porozmawiać z nim, poznać go. W harcerstwie takie grupy stanowią szóstki, zastępy, patrole, zespoły zadaniowe. Na ich czele stoją zwykle rówieśnicy mający trochę większe doświadczenie czy też wyrobienie harcerskie, cieszący się zaufaniem. We współzawodnictwie konkurowanie ze sobą zespołów wzmacnia emocje, zwiększa motywację do działania.

METODA HARCERSKA TO SPOSÓB DZIAŁANIA CHARAKTERYZUJĄCY SIĘ:

dobrowolnością

Harcerskie działanie opiera się na dobrej woli młodego człowieka. Każdy ma prawo do podejmowania decyzji związanych z własnym rozwojem i aktywnym uczestnictwem w życiu naszej organizacji. Dobrowolne dokonywanie wyborów sprawia, że jesteśmy bardziej dojrzałsi i umiemy więcej. Ważnym momentem wyrażenia własnej woli jest moment składania Obietnicy Zucha, Przysiężenia Harcerskiego i Zobowiązania Instruktorskiego.

pozytywnością

W harcerstwie podejmujemy zadania o wymiarze pozytywnym, które mają bezpośredni wpływ na kształtowanie postawy i charakteru młodego człowieka. W każdym rozbudzamy poczucie piękna i dobra, pomagamy rozwijać zdolności oraz pielęgnować wartości. Istotna jest wiara we własne siły i możliwości, która pozwala rozwijać się i piąć wwyż.

pośredniością

Wychowanie w harcerstwie następuje nie wprost, ale przez podejmowanie działań, zdobywanie coraz wyższych stopni i nowych sprawności, uczestnictwo w atrakcyjnym programie. Celem jest podejmowanie przez każdego wysiłku a nie proponowanie gotowych rozwiązań. Postępując zgodnie z Prawem i Przyrzeczeniem, działając i współpracując z innymi uczymy się życia.

wzajemnością oddziaływań

W harcerstwie jedni uczą się od drugich przez wzorowe postępowanie, przykład osobisty i baczna obserwację innych. Istotną rolę odgrywa współzawodnictwo, którego celem jest zawsze wszechstronny rozwój. W grupie rówieśników każdy nie tylko może pokazać, co wie, co umie, czego może nauczyć innych, ale też może uczyć się od innych.

świadomością celów

Uświadomienie sobie potrzeby własnego rozwoju lub też wykonania jakiegoś zadania, ułatwia realizację zamierzenia. W naszej organizacji jesteśmy świadomi naszych potrzeb i naszych możliwości. Wiemy też, po co w harcerstwie jesteśmy, że staramy się o swój wszechstronny rozwój. Wszystko, co dzieje się w ZHP, ma swój cel.

indywidualnością

W harcerstwie najważniejszy jest człowiek i jego wszechstronny rozwój. Stwarzamy takie warunki, aby każdy indywidualnie niezależnie od wieku, płci, doświadczenia, zainteresowań mógł znaleźć swoje miejsce w ZHP. Dbamy o wszechstronny rozwój jednostki.

naturalnością

W harcerstwie wszystko jest zwyczajne i dostosowane do warunków, w których żyjemy. Wszystko ma „swoją czas”, dlatego zuchy bawią się, harcerze uczestniczą w grze, harcerze starsi poszukują, a wędrownicy podejmują służbę. Robimy tak po to, by każdy miał możliwość rozwoju zgodnie ze swoimi możliwościami i potrzebami. Przestrzeganie norm zawartych w Prawie i Przyrzeczeniu ma źródła w harcerskiej naturze.

Istnieje ścisłe powiązanie między wszystkimi cechami, a umiejętne wykorzystywanie ich wszystkich przynosi najlepsze rezultaty.

ROLA DRUŻYNOWEGO

Główny cel ZHP – wspieranie młodego człowieka w rozwoju i kształtowanie charakteru realizowany jest głównie w codziennej pracy każdej gromady i drużyny. **Najważniejszym harcerskim wychowawcą jest drużynowy.** Dla realizacji celu naszej organizacji buduje on w drużynie **program wychowawczy**, indywidualnie odpowiadający na potrzeby członków drużyny, ale oparty na takich samych dla całej organizacji podstawach wychowawczych. Przez **program** rozumiemy całokształt działań celowo podejmowanych przez instruktora i gromadę/drużynę oraz stawianie wyzwań dla wspierania rozwoju młodego człowieka, kształtowania jego charakteru. Składają się na niego zadania stopni, gwiazdek zuchowych i sprawności, zadania zespołowe, znaki służb, projekty, obóz, kolonia zuchowa itd. Program jest realizowany na szczeblu gromady i drużyny, a oparty na tych samych dla całej organizacji wartościach. Dla wspierania działań wychowawczych drużynowego harcerskie komendy w swoim programie pracy zawierają działania wzmacniające realizację programu gromad i drużyn.

Osobisty przykład, stosowanie metody harcerskiej, wierność harcerskim ideałom w codziennym życiu czyni drużynowego świadomym swej roli wychowawcą. Zadaniem poszczególnych szczebli organizacji

i poszczególnych zespołów instruktorskich jest wspomaganie pracy drużynowego, umacnianie jego roli i pozycji w środowisku harcerskim i lokalnym. Jakość pracy drużynowego powinna być troską całej wspólnoty instruktorskiej

Dla skutecznej realizacji misji organizacji niezbędne są, łącznie:

- **świadomy instruktor-wychowawca, którego postawa odzwierciedla nasze wartości**
- **umiejętnie stosowana harcerska metoda**
- **wartości opisane w Prawie Harcerskim**

KOMENTARZ DO OBIETNICY I PRAWA ZUCHA, PRZYRZECZENIA I PRAWA HARCERSKIEGO

PRAWO I OBIETNICA ZUCHA

W czasie przynależności zucha do gromady odbywa się proces wychowawczy, w którym kształtujemy młody charakter. Budujemy hierarchię celów i wartości, które pozwolą świadomie wybrać dobro, przyjąć odpowiedzialność za siebie, za innych, za swoje zadania w dorosłym społeczeństwie. Wymagania stawiane zuchom powinny być wysokie, ale zawsze wyprzedzane przez wymagania, jakie drużynowy stawia samemu sobie.

Kierunek wychowania najmłodszej grupy wiekowej w ruchu harcerskim wytycza Prawo Zucha. Zgodnie z porównaniem Aleksandra Kamińskiego jest ono kompasem zuchmistrza – kapitana okrętu, na który wsiadają młodzi ludzie z nadzieją, że zostaną dowiezieni do celu. Tym celem jest ukształtowanie młodego człowieka na odpowiedzialnego obywatela kształtującego życie swej rodziny, społeczności lokalnej, całego społeczeństwa, człowieka wielostronnie rozwiniętego duchowo, intelektualnie, społecznie i fizycznie.

Zuch kocha Boga i Polskę – pierwszy punkt Prawa Zucha ma szeroki, uniwersalny i ogólnoludzki wymiar. Przede wszystkim zuch ma umieć kochać. Akceptować siebie, świat, swoje otoczenie. Szanować osobowość i odmienność innych. Oznacza to szacunek dla godności i wolności drugiego człowieka. Znaczący to również, że zuch nie myśli tylko o sobie, ale żyje także dla innych – dla rodziców, rodziny, społeczeństwa. Zna i szanuje tradycję, kultywuje wartości.

Zuch kocha Boga oznacza, że umie szanować wszystkie wartości dane człowiekowi jako wyposażenie na drogę życia: zasady moralne, poczucie dobra, piękna, a przede wszystkim dar miłości. Prawda, dobro, sprawiedliwość, wolność, miłość, przyjaźń i braterstwo, wiara i nadzieja to jakby szczeble wartości duchowych człowieka, po których powinien się on wspinać, aby drabinę swego życia przejść godnie, użytecznie i z sensem. Jest to akceptacja podstawowego prawa postępowania moralnego człowieka ukazanego w Dekalogu. Ten duchowy aspekt osobowości jest integralną częścią życia każdego człowieka bez względu na jego wyznanie, bądź jego brak. Mimo różnicowania postaw, wynikających z odmienności poglądów i przekonań religijnych, istnieje w każdym człowieku zgodne i jednoznaczne poczucie tego, czym jest prawość - nikt też nie odmawia sobie prawa do rozgraniczania tego, co jest dobre, od tego, co złe czy niewłaściwe. Jak pisał Andrzej Małkowski: (...) Jeśli ktoś ma wątpliwości dogmatyczne, jedyną rzeczą, której będziemy odeń w harcerstwie wymagali, jest owa religijność dawnego Rzymianina: uczciwość, pracowitość, obowiązkowość. Chodzi tu o kształcenie charakteru i wychowanie człowieka w zgodzie z kanonem podstawowych zasad moralnych.

Kochać Polskę to znaczy budować poczucie więzi i wspólnoty z rodziną, kolegami ze szkoły, wsią,

osiedlem, miastem, wreszcie z wszystkimi mieszkającymi w Polsce, których łączy wspólnota tradycji, kultury, historii i języka. Budowanie patriotyzmu zucha rozpoczyna się od rodziny, przez szkołę, miejsce zamieszkania aż do solidarności z Polakami na całym świecie. Kochać Polskę to znaczy uczestniczyć w życiu mojego kraju, ucząc się być obywatelem, poznając swoje prawa i powinności obywatelskie oraz zasady demokracji. Polska to kraj, w którym zuch mieszka, którego twórcami są jego dziadowie i ojcowie. To napawa dumą. Kochać Polskę to znaczy dążyć do tego, by być człowiekiem wartościowym, a więc mądrym i silnym, zdrowym, wrażliwym na krzywdę drugiego człowieka, dbającym o środowisko naturalne, szanującym tradycje, prawo i praworządność. Kształtowanie poczucia więzi i wspólnoty ogólnoludzkiej przy jednoczesnym przywiązaniu do własnej tradycji i kultury narodowej - oto zadanie dla drużynowego.

Zuch jest dzielny, czyli odznacza się odwagą, jest zaradny i wytrzymały. Dzielność to zespół cech, w których zamyka się sens zuchowego oddziaływania. Dzielność jest synonimem słowa zuch. Ten punkt Prawa Zucha jest punktem wyjścia na drodze do zrozumienia idei metodyki zuchowej. Dzielność oznacza siłę zewnętrzną i wewnętrzną chłopca i dziewczynki w gromadzie. Zuch dzielny jest sprawny fizycznie, zręczny, odporny, ale też jest prawy, umie przyznać się do złych postępów, nie boi się odpowiedzialności. Można na niego zawsze liczyć. Nie jest tchórzem. Gromada darzy go przyjaźnią, a zuch swoim zachowaniem oddziałuje na innych, motywuje do pracy nad sobą, do pokonywania strachu, ale też do dyscypliny wewnętrznej i opanowania. Świadome ukierunkowanie przez drużynowego na wybór celu i wartości pojęcia dzielności może i powinno stanowić grunt, płaszczyznę dla pozostałych punktów Prawa Zucha. Dzielności jako cecha w pełni określa sylwetkę zucha, jest też swoistą interpretacją etosu zuchowego.

Zuch mówi prawdę, gdyż nie musi kłamać, nie chce kłamać i nie kłamie. Kłamstwo obciąża, zasmuca, niepokoi. Ponieważ zuch jest dzielny brzydzi się kłamstwem, nie wprowadza nikogo w błąd, nie mówi niczego, co jest niezgodne z rzeczywistością i z jego sumieniem. Zuch dotrzymuje danego słowa. Jest w pełni odpowiedzialny za swoje słowa, zasługuje na zaufanie.

Zuch pamięta o swoich obowiązkach, bo jest przekonany, że czyni dobro; dla zucha to niezwykle ważna sprawa. Choćby obowiązków było wiele, ze wszystkich się wywiąże. Wykonywanie obowiązków, które należą do zucha cieszy rodziców, nauczycieli, kolegów. To daje przyjemność, radość. Można czuć się szczęśliwym. Zuch pomaga rodzicom, potrafi utrzymać porządek, jest obowiązkowy w nauce, opiekuje się roślinami w domu, nie niszczy tych w parku i w lesie, dba o zwierzęta. Zuch jest słowny i punktualny. Jest posłuszny i karny. Nie siedzi godzinami przed telewizorem lub przy komputerze, bo wie, że wszystko ma swoje miejsce i swój czas. Dbą o zdrowie. Stara się być rzetelny we wszystkim, co robi.

Wszystkim jest z zuchem dobrze, bo kto nie potrafi kochać siebie, innych ludzi, zwierząt, dbać o rzeczy - żyje w osamotnieniu. Jedynie człowiek, który ma poczucie własnej wartości i pozytywny stosunek do świata, może kochać innych, nieść chętną pomoc, wzbudzać sympatię, spełniać dobre uczynki. Z zuchem wszystkim jest dobrze, bo jest dzielny, wywiązuje się z obowiązków. Potrafi być czuły i spokojny, opiekuńczy dla młodszego rodzeństwa, sprawiedliwy i pogodny. Znaczący to również, że dążąc do realizacji własnych celów nie przeszkadza innym, nie potępia nikogo. Nie sprawia przykrości innym. Jest dobrze z nim wszystkim, którzy są wokół, nie narzeka, jest uśmiechnięty. Nie tylko ludziom z jego otoczenia jest dobrze, również zwierzętom, roślinom i rzeczom. Jak pisał Aleksander Kamiński: dobrze być powinno z tobą siostrze, matce, Marcinkowej (...), psu, kwiatu doniczkowemu i krzakowi bzu rozkwitającemu na wiosnę, twoim sankom i sankom twoich kolegów. Nawet twoje rękawiczki powinny się czuć dobrze u ciebie i nie powinny być poniewierane, a natychmiast w razie rozdarcia zeszyte.

Zuch stara się być coraz lepszy – każdego dnia, we wszystkim, co robi. Ciągłe dążenie wzwyż, podporządkowanie wartościom zapisanym w Prawie i Obietnicy Zucha pozwala budować wspólnotę myśli i działań, szukać prawdy o świecie, życiu, o nas samych, znajdować sens życia. Zawarte w Prawie Zucha reguły powinny być rozumiane w możliwie najgłębszy sposób. Mają też być rodzajem dyscypliny, którą każdy zastosuje do siebie indywidualnie.

„Obiecuję być dobrym zuchem, zawsze przestrzegać Prawa Zucha” – to najważniejsze słowa, które zuch wypowiada dobrowolnie w czasie przynależności do gromady. Rotę Obietnicy powtarza się trzykrotnie, gdy zuch doskonaląc swoje umiejętności i zdobywając wyższe stopnie wtajemniczenia otrzymuje kolejne gwiazdki. Może to być dla niektórych początkujących drużynowych niezrozumiałe, dlaczego od zuchów wymaga się powtarzania Obietnicy, podczas gdy Przyrzeczenie Harcerskie składa się tylko raz.

Zuch ma pamięć specyficzną, co wynika z właściwości psychicznych tego wieku i zdarza mu się zapomnieć o tym, co obiecał. Zatem kilkakrotne powtarzanie Obietnicy - i to w sposób uroczysty - umacnia postanowienie, utrwala je. Przez wypowiedzenie obiecuję być dobrym zuchem ochoczym a potem sprawnym i gospodarnym pogłębiamy wolę dziecka w doskonaleniu się, tym bardziej, że każda następna obietnica nie jest dosłownym powtórzeniem tej pierwszej roty, lecz wyraża jakiś postęp, krok naprzód w wychowaniu zucha.

Idee i wartości zapisane w Prawie Zucha i potwierdzone Obietnicą, obejmują najważniejsze kierunki aktywności dziecka, przedmioty dążeń i źródła głębokiej radości i satysfakcji. Zuch może im służyć, bronić ich, dawać świadectwo swoim postępowaniem. Zuch przed własnym sumieniem odpowiada za przestrzeganie dobrowolnie przez siebie złożonej obietnicy. Woli jej dotrzymania zuch ma dowodzić swoim zachowaniem, nauką, zabawą, pracą.

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE

MAM SZCZERĄ WOLĘ, to znaczy dobrowolnie, bez niczyjego nakazu, bez żadnego przymusu, **CAŁYM ŻYCIEM**, ze wszystkich sił mego ducha, z całego serca, wykorzystując wszystkie dane mi możliwości **PEŁNIĆ SŁUŻBĘ BOGU**, który stanowi uosobienie najwyższych ideałów, takich jak miłość, prawda, dobro, sprawiedliwość, wolność, piękno, przyjaźń i braterstwo, wiara, nadzieja. Ideały te łączą wszystkich ludzi dobrej woli, niezależnie od pochodzenia, narodowości, wyznania, wywodzą się z norm moralnych opartych na uniwersalnych, etycznych i kulturowych tradycjach chrześcijaństwa. Wyznawany przeze mnie system wartości kształtuję samodzielnie podążając w kierunku wskazanym przez Prawo Harcerskie.

Pragnę służyć **POLSCE**, ojczyźnie moich przodków, o której honor, niepodległy byt, tradycje i kulturę walczyli czynem i słowem, którą otrzymałem w spadku jako bezcenną wartość mego pokolenia, którą z całym jej bogactwem duchowym i materialnym mam przekazać moim następcom. Stale poszerzam świat mych myśli i uczuć, wierny zasadzie, że więcej wiedzieć, to głębiej pokochać. Szanuję prawa innych państw i narodów.

Chcę **NIEŚĆ CHĘTNĄ POMOC BLIŹNIM** nie tylko wtedy, gdy o pomoc proszą, ale zawsze wtedy, gdy czujnym okiem dostrzegę, że na drodze mego życia stanął ktoś, kto potrzebuje pomocy, opieki, wsparcia, pocieszenia.

Mam **BYĆ POSŁUSZNYM PRAWU HARCERSKIEMU**, chcę, by Ono było zawsze wskazówką mego postępowania, by ono decydowało zawsze o zgodności moich myśli, słów i uczynków.

Moje Przyrzeczenie nie jest przysięgą ani ślubowaniem. Przestrzeganie Prawo Harcerskiego jest

sprawą mego honoru i źródłem radości, "wędrówką ku szczęściu". Za wypełnienie Przymierzenia odpowiadam przed własnym sumieniem.

PRAWO HARCERSKIE

1. HARCERZ SUMIENNIE SPEŁNIA SWOJE OBOWIĄZKI WYNIKAJĄCE Z PRZYRZECZENIA HARCERSKIEGO, wrażliwym okiem spogląda na otaczający go świat, na potrzeby ludzi, na potrzeby środowiska, w którym żyje. Jest dobrym uczniem i pracuje rzetelnie. Jest gotów zawsze pełnić służbę innym, dawać z siebie wszystko, co dobre, nie żądając w zamian nic, za jedyną nagrodę uważa radość płynącą z dobrze spełnionych obowiązków. Obcy mu jest egoizm, postawa konsumpcyjna, wyznaje prymat wartości duchowych nad materialnymi.

2. NA SŁOWIE HARCERZA POLEGAJ JAK NA ZAWISZY – to nakaz prawdomówności, wierności, zgodności słów i czynów z nakazami własnego sumienia, swym słowem i czynem harcerz zasługuje na zaufanie, dotrzymuje słowa, przywraca wiarę w solidność, rzetelność, spolegliwość, mówi, co myśli, robi, co mówi. Postawą i zachowaniem daje świadectwo o wartościach, jakie wnosi harcerstwo w życie młodzieży i całego społeczeństwa. Harcerz jest punktualny.

3. HARCERZ JEST POŻYTECZNY, jego czyny zawsze służą społeczności, w której żyje. Naukę traktuje jako podstawę przyszłej służby Ojczyźnie i ludzkości. Praca zawodowa jest nie tylko źródłem jego utrzymania, ale przede wszystkim formą realizacji służby społecznej. Harcerz **NIESIE POMOC BLIŹNIM** chętnie i ofiarnie, nie czeka aż go ktoś o pomoc i opiekę poprosi, lecz sam szuka okazji, by być pomocnym każdemu człowiekowi i każdej społeczności, którą spotyka na swej drodze.

4. HARCERZ W KAŻDYM WIDZI BLIŹNIEGO, każdemu służy pracą, pomocą, ujmuje się za każdym pokrzywdzonym, obca mu jest nieczulica i oziębłość w stosunkach między ludźmi. Przewycięża urazy i waśnie między ludźmi i między narodami, swą postawą daje wyraz uznania naturalnych praw człowieka. Sprzeciwia się przejawom nienawiści, nie poniża nikogo. Harcerz **ZA BRATA UWAŻA KAŻDEGO INNEGO HARCERZA**, każdego skauta na całym świecie, każdego wiernego tym samym ideałom. Takie widzenie świata i ludzi prowadzi do poszanowania cudzych przekonań, do demokracji i tolerancji.

5. HARCERZ POSTĘPUJE PO RYCERSKU, traktuje życie jak wielką grę, w której ważna jest nie tylko wygrana, ale ważne jest przede wszystkim to, jak się gra. Harcerstwo to czysta gra. Harcerz mimo negatywnych doświadczeń wierzy, że inni też grają czysto. Czysta, uczciwa, rycerska gra obowiązuje przede wszystkim wobec przeciwników. Harcerz wyciąga rękę do zgody. Harcerz jest dzielny, walczy z chamstwem, nietolerancją, przejawami brutalności. Jest uprzejmy i kulturalny, potrafi się odpowiednio zachować w każdej sytuacji. Harcerz dba o swój wygląd.

6. HARCERZ MIŁUJE PRZYRODĘ, nie niszczy jej, przeciwdziała jej dewastacji, **I STARA SIĘ JĄ POZNAĆ**, uczy się czytać „świętą księgę przyrody”, odczuwa silną więź z całą przyrodą. Ma świadomość, że jest jej częścią, zgłębia jej tajemnice, w niej szuka i odnajduje równowagę ducha. Przeciwdziała zagrożeniom środowiska, których źródłem jest nie tylko cywilizacja przemysłowa, ale także bezmyślność, lenistwo, brak wyobraźni, nieświadomość skutków naszych działań i zaniedbań. Dbą o bogactwa naturalne, o piękno krajobrazu.

7. HARCERZ JEST KARNY, karnością opartą na rozumnym posłuszeństwie, wynikającą z dobrowolnego wyboru drogi i celu, wyboru dającego poczucie wolności. Harcerz jest **POSŁUSZNY RODZICOM**, wierny rodzinnej tradycji, która współtworzy tradycję Ojczyzny. Jest posłuszny

WSZYSTKIM SWOIM PRZEŁOŻONYM, którzy prowadzą go do wspólnie realizowanego celu – przez służbę Bogu, Polsce i bliźnim. Karność staje się źródłem poszukiwania i uznawania autorytetów w życiu społecznym.

8. **HARCERZ JEST ZAWSZE POGODNY**, idzie między ludzi z otwartym spojrzeniem płynącym z pogody ducha. Harcerz panuje nad swoimi emocjami i nerwami. Jest optymistą, ma poczucie humoru. Pomaga innym przezwyciężyć apatię, smutek, zniechęcenie, obojętność. Cieszy się radością innych.

9. **HARCERZ JEST OSZCZĘDNY**, nie skąpy, ale gospodarny, nie marnuje czasu, nie marnuje życia, pracuje skutecznie. Harcerz jest **OFIARNY** w niesieniu pomocy innym, hojny w uczynności. Przywiązuje szczególne znaczenie do bezinteresownej działalności społecznej. Przewycięża marnotrawstwo materiałów i darów przyrody, pieniędzy i pracy.

10. **HARCERZ JEST CZYSTY W MYŚLI, MOWIE I UCZYNKACH**, najpierw myśli, potem mówi, dba o czystość i piękno języka. Sprawy płci traktuje poważnie i odpowiedzialnie. Harcerz dba o zdrowie, **NIE PALI TYTONIU I NIE PIJE NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH**, nie ulega żadnym nałogom, nie próbuje używania narkotyków, pomaga innym w zwalczaniu nałogów. Abstynencję traktuje jako ważny element troski o zdrowie, o hart ducha, o opanowanie słabości własnego charakteru.

hm. Stefan Mirowski
styczeń 1996 r.